

Kerndoelen Nederlandse Gebarentaal (definitief concept)

September 2025

Dit is een uitgave van:

SLO, in opdracht van het ministerie van OCW

Bezoekadres

Stationsplein 1
3818 LE Amersfoort

Postadres

Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40

E info@slo.nl

W www.slo.nl

 [linkedin.com/company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)

AN-nummer: 9.8055.106

© SLO, Amersfoort, 2025

Mits de bron wordt vermeld, is het toegestaan zonder voorafgaande toestemming van de uitgever deze uitgave geheel of gedeeltelijk te kopiëren en/of verspreiden en om afgeleid materiaal te maken dat op deze uitgave is gebaseerd.

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Inleiding	5
Leeswijzer	7
Kerndoelen Nederlandse Gebarentaal	8
Karakteristiek	9
Kerndoelen Speciaal onderwijs	11
Kerndoelen Voortgezet speciaal onderwijs	18
Begrippenlijst	25

Voorwoord

Alle leerlingen hebben recht op goed onderwijs. Onderwijs dat hen helpt in hun ontwikkeling, ook wanneer je als leerling slechthorend of doof bent. Wat moet je kennen, kunnen en ervaren om nu – en later als volwassene – actief mee te kunnen doen in de samenleving? Voor dove en slechthorende leerlingen zijn deze vragen niet te beantwoorden zonder een taal die het mogelijk maakt om tot leren te komen. Goed onderwijs vraagt om een doorlopend debat over wat waard is om te leren. De uitkomsten daarvan leggen we vast in het landelijk curriculum. In deze publicatie presenteren we de kerndoelen Nederlandse Gebarentaal (definitief concept).

Mijlpaal voor het (voortgezet) speciaal onderwijs

Met de oplevering van deze kerndoelen Nederlandse Gebarentaal (definitief concept) bereiken we een belangrijke mijlpaal in het cluster 2-onderwijs voor dove en slechthorende leerlingen in het speciaal onderwijs (so) en voortgezet speciaal onderwijs (vso). Voor het so zijn de kerndoelen geactualiseerd en voor het vso zijn voor het eerst kerndoelen Nederlandse Gebarentaal ontwikkeld. De laatste formele stap is het vaststellen in wet- en regelgeving. Het ministerie van OCW besluit wanneer de kerndoelen worden ingevoerd en alle scholen eraan gehouden zijn.

Voor de kwaliteit van het onderwijs is meer nodig dan een landelijk curriculum. Kerndoelen zijn een belangrijke voorwaarde, maar geen garantie op goed onderwijs. De werkelijke kwaliteit van het onderwijs krijgt vorm in de school. Voor een goede vertaalslag van doelen naar onderwijsactiviteiten, didactiek en toetsing zijn leraren en schoolleiders cruciaal. Zij weten waar hun leerlingen staan, wat zij nodig hebben om de doelen te bereiken en welke aanpak effectief is.

Samen met het onderwijsveld

De kerndoelen Nederlandse Gebarentaal zijn tot stand gekomen in samenwerking met Sprong Vooruit. Sprong Vooruit is een landelijke expertisegroep voor het onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen. Daarnaast zijn er scholen en experts betrokken. We bedanken graag iedereen die een bijdrage heeft geleverd aan de totstandkoming van deze kerndoelen. De kritische blik en waardevolle inbreng van vele professionals hebben bijgedragen aan deze (geactualiseerde) kerndoelen.

We hopen dat de kerndoelen Nederlandse Gebarentaal een belangrijke bijdrage leveren aan de kwaliteit van het onderwijs in de school en nodigen je van harte uit om nu al met deze kerndoelen aan de slag te gaan in de onderwijspraktijk.

**Namens SLO,
Jindra Divis, voorzitter bestuur**

Inleiding

Het ministerie van OCW gaf SLO [de opdracht](#) om samen met het onderwijsveld de kerndoelen te actualiseren voor leerlingen in het speciaal en voortgezet speciaal onderwijs. De opdracht omvat ook de actualisatie van de kerndoelen Nederlandse Gebarentaal voor dove en slechthorende leerlingen.

Op dit moment bestaan er alleen kerndoelen Nederlandse Gebarentaal voor het speciaal onderwijs (so). Met deze actualisatie van het curriculum komt daar verandering in. Er zijn namelijk ook kerndoelen ontwikkeld voor het voortgezet speciaal onderwijs (vso);

- Dove en slechthorende leerlingen in het so, cluster 2
- Dove en slechthorende leerlingen in het vso, cluster 2

Een doordacht curriculum maak je samen

De kerndoelen zijn ontwikkeld door experts met specifieke kennis van de Nederlandse Gebarentaal en ervaring met de doelgroep. SLO heeft twee experts van Sprong Vooruit gevraagd om de kerndoelen te ontwikkelen, onder regie van SLO-curriculumexperts.

Naast de experts van Sprong Vooruit is een advieskring ingericht met leraren en experts vanuit het onderwijsveld. Met brede (wetenschappelijke) kennis over het onderwijs aan dove en slechthorende leerlingen is door de advieskring feedback gegeven op (tussen)producten en specifieke expertise ingebracht om de kerndoelen Nederlandse Gebarentaal relevant, bruikbaar en haalbaar te maken voor leerlingen in het so en vso. Ook zijn relevante netwerken en organisaties geraadpleegd.

Na de oplevering zijn de conceptkerndoelen beproefd met betrokkenen uit de onderwijspraktijk. Er deden ruim dertig leraren van scholen (so/vso), begeleiders en (vak)experts mee, die werkzaam zijn bij organisaties voor dove en slechthorende leerlingen. Daarnaast is beoordeeld in hoeverre de feedback op de definitieve conceptkerndoelen Nederlands – die gericht was op de kerndoelen po, onderbouw vo en (v)so - van toepassing was op de conceptkerndoelen Nederlandse Gebarentaal. Alle input werd geanalyseerd, waarna aanpassingen zijn doorgevoerd en de conceptkerndoelen Nederlandse Gebarentaal als definitieve conceptkerndoelen zijn vastgesteld.

Waarom nieuwe kerndoelen?

De huidige kerndoelen Nederlandse Gebarentaal voor het speciaal onderwijs zijn verouderd. Bovendien zijn de doelen niet samen met de kerndoelen voor het po (2006), so (2010) en vo (2006) ontwikkeld. Juist nu het gehele curriculum voor het funderend onderwijs wordt geactualiseerd, is het van belang om de kerndoelen voor alle leerlingen te actualiseren. Daarom zijn de kerndoelen Nederlandse Gebarentaal nagenoeg gelijktijdig met de definitieve conceptkerndoelen Nederlands en rekenen en wiskunde voor po, onderbouw vo en (v)so - uitstroomprofiel vervolgonderwijs ontwikkeld.

Plaats van kerndoelen in het onderwijs

De kerndoelen Nederlandse Gebarentaal gelden als wettelijke opdracht voor scholen met leerlingen in het (v)so cluster 2, die doof of slechthorend zijn. De Nederlandse Gebarentaal is voor deze leerlingen onderdeel van het onderwijsaanbod en helpt hen om te communiceren en tot leren te komen, zodat ze in staat zijn om zich voor te bereiden op vervolgonderwijs en om actief mee te kunnen doen in de samenleving.

Hoewel de kerndoelen formeel als wettelijke opdracht gelden voor het cluster 2-onderwijs, is het niet ongebruikelijk dat dove en slechthorende leerlingen onderwijs volgen op een reguliere school. De kerndoelen Nederlandse Gebarentaal kunnen daarom ook gebruikt worden voor het opstellen en afstemmen van een passend onderwijsaanbod voor deze leerlingen.

Kerndoelen zijn richtinggevend voor curriculum- en onderwijsontwikkeling en vormen een kader voor de kwaliteitszorg op school. Daarom hebben de kerndoelen Nederlandse Gebarentaal dezelfde opbouw als de kerndoelen voor het po, de onderbouw vo en het (v)so. Hierdoor is de verbinding met deze kerndoelen goed zichtbaar. De wijze waarop invulling wordt gegeven aan onderwijsaanbod, pedagogiek en didactiek is aan de school. De kerndoelen laten ruimte voor een eigen schoolvisie en keuzes voor accenten op basis van de leerlingpopulatie of identiteit.

Concreet, ambitieus en betekenisvol

De geactualiseerde kerndoelen vormen het beoogde curriculum en zijn ambitieus en betekenisvol geformuleerd, waarmee ze de basis leggen voor rijk onderwijs voor alle leerlingen. Het geheel van kerndoelen vormt een brede opdracht voor het onderwijs, gericht op kennis over jezelf, de ander en de wereld.

Kerndoelen bestaan uit één of meerdere subdoelen, die op basis van samenhang zijn geclusterd. Ieder kerndoel start met een kernzin, gevolgd door subdoelen die zijn omschreven in een doelzin met een uitwerking. Hierbij onderscheiden we verschillende soorten doelen: aanbodsdoelen (gericht op de school), beheersings- en ervaringsdoelen (gericht op de leerling) en hybride doelen (combinatie van beheersings- en ervaringsdoelen).

De kerndoelen beschrijven de inhoud van het onderwijs in termen van kennis, vaardigheden en houdingen. Kennis en vaardigheden zijn zo veel mogelijk in samenhang beschreven. Hiermee wordt duidelijk wat verwacht wordt van het onderwijsaanbod van scholen en wat iedere leerling moet kennen, kunnen en ervaren.

Wanneer komen de nieuwe kerndoelen in de klas?

SLO heeft de definitieve conceptkerndoelen opgeleverd aan het ministerie van OCW. Het ministerie start vervolgens een traject om de kerndoelen vast te leggen in wet- en regelgeving. Zodra de kerndoelen zijn opgenomen in de wet gelden ze voor het cluster 2-onderwijs. Het ministerie van OCW besluit eveneens hoelang scholen de tijd krijgen om de kerndoelen te implementeren en in welk schooljaar het onderwijsaanbod in alle scholen moet voldoen aan de nieuwe kerndoelen.

Leeswijzer

In deze publicatie vind je de kerndoelen Nederlandse Gebarentaal (definitief concept). Om de inhoud, formulering en gedachtegang achter de kerndoelen goed te interpreteren, is het raadzaam om de publicatie te lezen in de volgorde waarin het geheel is ontwikkeld. Allereerst is een visie op het leergebied geformuleerd. Deze is verwoord in de karakteristiek. Daarna volgt een geordend overzicht van alle kerndoelen, inclusief de bijbehorende domeinen. Vervolgens zijn alle afzonderlijke kerndoelen gepresenteerd. Tot slot is een begrippenlijst opgenomen.

Status van de kerndoelen

In deze publicatie spreken we over de 'kerndoelen Nederlandse Gebarentaal (definitief concept)'. Deze publicatie is het eindproduct van een volledig doorlopen ontwikkelfase, inclusief het beproeven in de onderwijspraktijk. Daarnaast zijn de definitieve concepten herzien op basis van de [aanvullende opdracht](#) van het ministerie van OCW. De kerndoelen zijn nu opgeleverd in de definitieve vorm, maar zolang de kerndoelen niet formeel zijn vastgesteld in wet- en regelgeving blijft de status 'definitief concept'. In deze publicatie hanteren we omwille van de leesbaarheid de term 'kerndoelen'.

Illustraties bij de kerndoelen

Bij ieder kerndoel zijn voorbeelden ontwikkeld onder de titel: 'Te denken valt aan'. Deze illustraties zijn geen onderdeel van de wettelijke opdracht, maar helpen om beter te begrijpen wat er van de school wordt verwacht. Omdat er leerlijnen en voorbeeldmatige materialen worden ontwikkeld die nog beter illustreren hoe je kunt werken met de kerndoelen, zijn de illustraties niet meer in deze publicatie opgenomen. De illustraties zijn nog wel te raadplegen via actualisatiekerndoelen.nl/aan-de-slag.

Gebarentaalfilmpjes

Bij de karakteristiek en alle kerndoelen zijn gebarentaalfilmpjes gemaakt, scan de QR-codes die verspreid in dit boekje staan. Of klik op de QR-code met je muis.

Gebruikte terminologie

In de kerndoelen worden begrippen en termen gebruikt die wellicht niet voor iedereen even herkenbaar zijn. Het zijn vakspecifieke begrippen die ook gehanteerd zijn in de definitieve conceptkerndoelen voor het po, de onderbouw vo en het (v)so. Veelal komen deze termen ook voor in de landelijke kennisbases van de lerarenopleidingen. Voor de doorlopende leerlijn worden in het po, de onderbouw vo, de bovenbouw vo en het (v)so dezelfde begrippen gehanteerd. Alle gebruikte begrippen zijn in de bijlage van dit boekje opgenomen.

Verantwoording

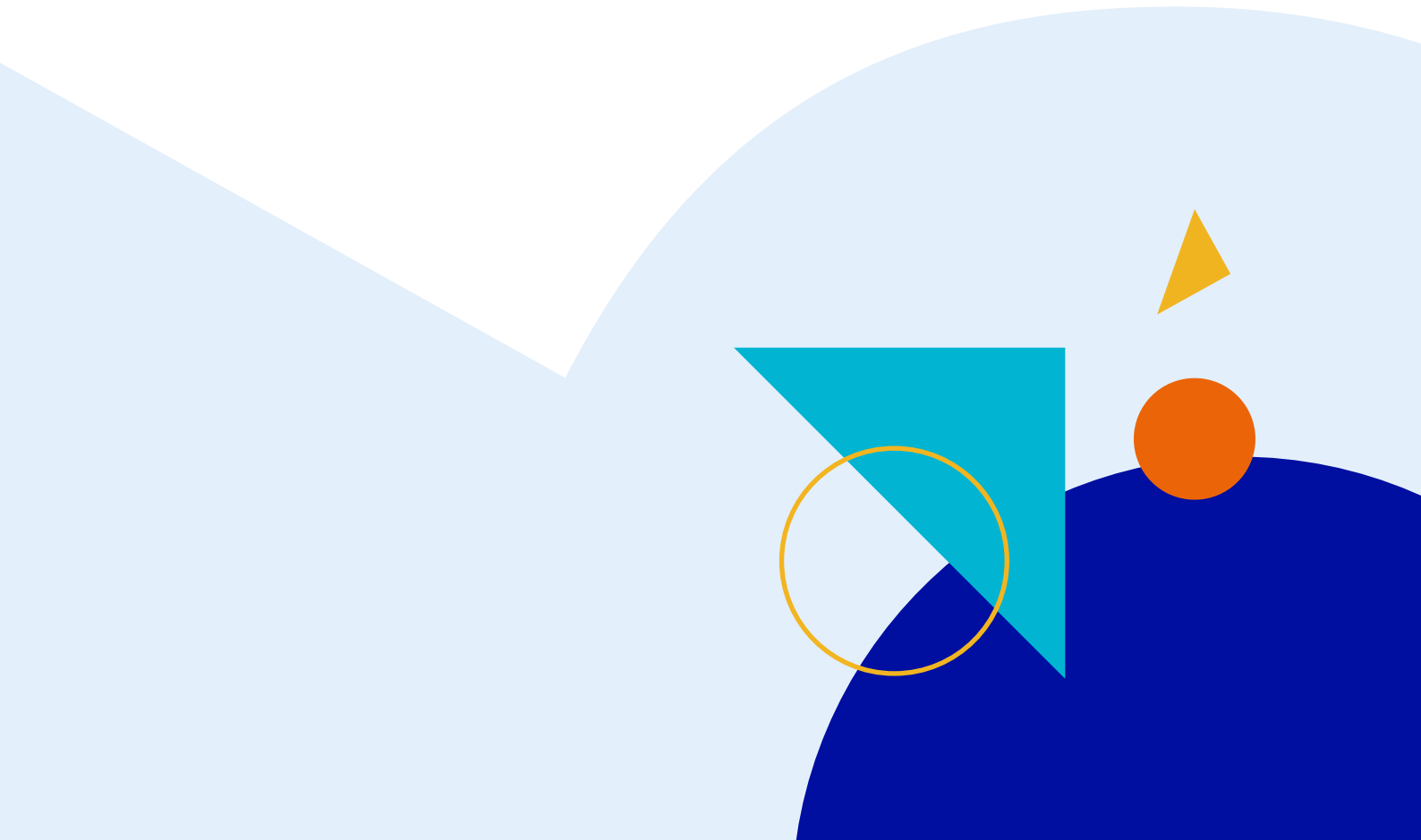
Het proces en de inhoudelijke onderbouwing van de kerndoelen is uitgebreid toegelicht en verantwoord in een apart toelichtingsdocument per leergebied. Hierin staat ook beschreven wie hebben meegewerkt aan de ontwikkeling van de kerndoelen, welke ontwerpcriteria leidend zijn geweest en hoe keuzes (wetenschappelijk) zijn onderbouwd.

Kerndoelen Nederlandse Gebarentaal

Definitief concept

Karakteristiek

De Nederlandse Gebarentaal is een wettelijk erkende taal. Daarmee is het één van de drie officiële talen naast het Nederlands en het Fries¹. Het leergebied Nederlandse Gebarentaal is een opzichzelfstaand leergebied, dat van belang is voor alle dove en slechthorende leerlingen. Het vaardig worden in het leergebied bevordert de taalontwikkeling, stimuleert de ontwikkeling van een talige identiteit, geeft volledige toegang tot communicatie en informatie in het onderwijs en bevordert deelname aan de samenleving. De kerndoelen binnen het leergebied Nederlandse Gebarentaal zijn bedoeld voor dove en slechthorende leerlingen, ongeacht de gehoorstatus en of ze eerste- of tweedetaalleerder zijn.

Kenmerken van het leergebied

Het belangrijkste kenmerk van de Nederlandse Gebarentaal is dat het een taal is in de visueel-manuele modaliteit. Dat betekent dat voor het volgen van de Nederlandse Gebarentaal het visuele kanaal (de ogen) wordt gebruikt. Voor het produceren van de Nederlandse Gebarentaal gebruik je primair de handen, het manuele kanaal, als articulatieorgaan in combinatie met het gezicht (mimiek) en het bovenlichaam. Teksten in de Nederlandse Gebarentaal worden vastgelegd door middel van visuele multimedia. De visueel-manuele modaliteit is van invloed op zowel de inhoud als de vorm van de kerndoelen binnen het leergebied van de Nederlandse Gebarentaal.

Het leergebied Nederlandse Gebarentaal draagt bij aan de talige en communicatieve ontwikkeling van leerlingen. Leerlingen ontwikkelen vaardigheden in de Nederlandse Gebarentaal om te communiceren met andere gebarentaligen, om gevoelens te uiten, als instrument voor denken en leren en om grip te krijgen op de wereld om hen heen. Ze leren de taal functioneel te gebruiken in verschillende contexten, passend bij hun taalachtergrond en taalvermogen. Het gaat daarbij ook om het verkennen van de sociolinguïstische context, de geschiedenis van de Nederlandse Gebarentaal en culturele aspecten die verbonden zijn met de Nederlandse Gebarentaal. Het gebruik van de Nederlandse Gebarentaal

in contact met gebarentaligen en dove en slechthorende rolmodellen heeft tevens invloed op de sociaal-emotionele ontwikkeling en identiteitsontwikkeling van dove, slechthorende en gebarentalige leerlingen.

Het leergebied Nederlandse Gebarentaal biedt ruimte aan het dynamische proces van het vormen van een eigen talige identiteit, waarin de Nederlandse Gebarentaal een plek krijgt op basis van alle opgedane kennis, vaardigheden en ervaringen. Het ontwikkelen van de talige identiteit is een aspect van de totale identiteitsvorming.

Vaardigheden in en kennis van de Nederlandse Gebarentaal stellen leerlingen in staat om te participeren in gebarentalige maatschappelijke, culturele en sociale situaties en dragen bij aan het begrijpen en waarderen van de bimodale tweetalige situatie (Nederlands en Nederlandse Gebarentaal) en meertalige situaties in het algemeen. Tevens biedt het hun de mogelijkheid een onderbouwde keuze te maken op welke manier ze de Nederlandse Gebarentaal willen gebruiken binnen onderwijs, stages en toekomstige werksituaties.

¹ De combinatie van deze wettelijke erkenning (sinds juli 2021) met de ondertekening van het VN-verdrag Handicap (artikel 24) door Nederland maakt duidelijk dat alle dove en slechthorende leerlingen recht hebben op onderwijs in de nationale gebarentaal.

Samenhang binnen het leergebied

Binnen het leergebied van de Nederlandse Gebarentaal wordt rekening gehouden met verschillen in het Nederlandse Gebarentaal-niveau dat leerlingen hebben op het moment dat ze voor het eerst naar school gaan. Vertrekkend vanuit hun eigen taalvaardigheid breiden de leerlingen hun receptieve en productieve Nederlandse Gebarentaal-vaardigheden uit.

Naast het aanbieden van een rijke gebarentaal-omgeving in de school is er binnen het leergebied Nederlandse Gebarentaal specifieke aandacht voor de domeinen *communicatie*, *taal* en *visueel-manuele literatuur*. De leerlingen verwerven steeds meer kennis en vaardigheden en kunnen daarmee hun gevoelens, meningen en inzichten uitdrukken in de Nederlandse Gebarentaal. Binnen de verschillende domeinen gebruiken ze formele en informele communicatieve contexten, die steeds complexer worden. De leerlingen worden zich bewust van de vorm en structuur van de Nederlandse Gebarentaal en de creatieve mogelijkheden ervan. Een variëteit aan rijke Nederlandse Gebarentaal-teksten komt terug bij alle domeinen. Deze teksten worden gedurende de schoolloopbaan steeds complexer qua inhoud, vorm en communicatieve doelen. Kennis van inhoud en vorm van de Nederlandse Gebarentaal is nodig om verschillende genres binnen het domein *visueel-manuele literatuur* te verkennen.

In het speciaal onderwijs (so) ligt de nadruk op de verwerving van de eigen vaardigheid in het begrijpen en produceren van de Nederlandse Gebarentaal. In het voortgezet speciaal onderwijs (vso) ligt de nadruk op uitbreiding, verdieping en verfijning van de inhoud van de Nederlandse Gebarentaal. De kennis en vaardigheden die zijn opgedaan in het so maken dat leerlingen zich in het vso verder kunnen ontwikkelen tot taalbewuste en autonome burgers, die hun kennis van vaardigheden in en houdingen ten opzichte van de Nederlandse Gebarentaal kunnen en willen inzetten in de maatschappij.

Samenhang met andere leergebieden

Bij alle leergebieden is de Nederlandse Gebarentaal een middel om kennis te verwerven en met elkaar in gesprek te gaan. De kerndoelen Nederlandse Gebarentaal bieden een kader voor het ontwikkelen van de Nederlandse Gebarentaal-vaardigheid die leerlingen hiervoor nodig hebben. Het aanleren van leergebiedspecifieke school- en vaktaal vindt plaats binnen de desbetreffende leergebieden. Zo kunnen leerlingen binnen het leergebied rekenen en wiskunde zich vakgerelateerde termen en concepten eigen maken met de Nederlandse Gebarentaal als taal. Kennis, vaardigheden en inzichten in het leergebied rekenen en wiskunde zorgen, door verbreding van de toepassingen van de taal, tevens voor een ontwikkeling in het leergebied Nederlandse Gebarentaal.

De leergebieden Nederlandse Gebarentaal, Nederlands en andere moderne vreemde talen besteden aandacht aan taaldiversiteit en dragen zo bij aan de ontwikkeling van identiteit en metalinguïstisch bewustzijn. Leerlingen ontdekken dat taalkennis en vaardigheden die zijn opgedaan binnen de Nederlandse Gebarentaal bruikbaar zijn voor het leren van alle talen.

Het leergebied burgerschap biedt contexten voor het bespreken van maatschappelijke vraagstukken, waaronder maatschappelijke en culturele aspecten van de Nederlandse Gebarentaal en de dovengemeenschap. Andersom biedt de Nederlandse Gebarentaal een context voor het bespreken van maatschappelijke vraagstukken, waaronder inzet van de Nederlandse Gebarentaal in het publieke domein, de wettelijke erkenning van de Nederlandse Gebarentaal en de invloed daarvan op gelijkwaardigheid en volwaardige participatie in onze meertalige samenleving.

Communiceren via beeld en het gebruiken van gebarentaalfilmpjes vragen naast Nederlandse Gebarentaal-vaardigheid ook om digitale vaardigheden voor het opzoeken, maken en delen van informatie. Het leergebied digitale geletterdheid helpt leerlingen eveneens met het kritisch kijken naar en omgaan met digitale middelen, waarin zij bijdragen in de Nederlandse Gebarentaal kunnen plaatsen.

Kerndoelen

Speciaal onderwijs

Overzicht
kerndoelen

Domein

Overkoepelend

Kerndoel 1

De school stimuleert de vaardigheid van leerlingen in de Nederlandse Gebarentaal

A Rijke gebarentaalomgeving

Domein

Communicatie

Kerndoel 2

De leerling begrijpt informatie in de Nederlandse Gebarentaal

A Begrijpend kijken naar informatie in de Nederlandse Gebarentaal

B Onderzoeken en verwerken van bronnen in de Nederlandse Gebarentaal

Kerndoel 3

De leerling drukt zich uit in de Nederlandse Gebarentaal

A Zich begrijpelijk en correct uitdrukken in de Nederlandse Gebarentaal

B Creatief gebruik van de Nederlandse Gebarentaal

Kerndoel 4

De leerling voert gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal

A Doelgericht gesprekken voeren in de Nederlandse Gebarentaal

B Gesprekken voeren in de Nederlandse Gebarentaal om te leren

Kerndoel 5

De leerling ontwikkelt zich als bewuste taalgebruiker

A Reflecteren op taalactiviteiten en ontwikkeling in de Nederlandse Gebarentaal

Domein

Taal

Kerndoel 6

De leerling toont inzicht in de Nederlandse Gebarentaal als systeem

A Vorm en betekenis beschouwen

Kerndoel 7

De leerling verkent het gebruik van de Nederlandse Gebarentaal

A Talige identiteit

B Taalvariatie en taalverandering

Domein

Visueel-manuele literatuur

Kerndoel 8

De leerling doet ervaring op met visueel-manuele literatuur

A Verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal

B Genres en voorkeur binnen visueel-manuele literatuur

Kerndoelen Nederlandse Gebarentaal

Speciaal onderwijs

/ Overkoepelend

Kerndoel 1

De school stimuleert de vaardigheid van leerlingen in de Nederlandse Gebarentaal.

1A

De school zorgt voor een rijke taalomgeving om de Nederlandse Gebarentaal te leren en te gebruiken.

Het gaat hierbij om:

- stimuleren van de ontwikkeling in de Nederlandse Gebarentaal van de leerlingen in diverse (school)contexten;
- aanbieden van kennis en vaardigheden uit het leergebied Nederlandse Gebarentaal in onderlinge samenhang;
- aanbieden van uitdagende, verschillende en actuele Nederlandse Gebarentaal-teksten.

Communicatie

Kerndoel 2 De leerling begrijpt informatie in de Nederlandse Gebarentaal.

2A De leerling toont begrip van informatie in de Nederlandse Gebarentaal.

Het gaat hierbij om:

- aandachtig kijken naar inhoud en vorm van rijke en verschillende soorten teksten in de Nederlandse Gebarentaal;
- inzetten en uitbreiden van kennis van de wereld en lexicon, inclusief school- en vaktaal om aangeboden informatie te begrijpen;
- reageren op en evalueren van de waarde en inhoud van informatie in de Nederlandse Gebarentaal;
- analyseren en interpreteren van de aangeboden informatie in de Nederlandse Gebarentaal;
- herkennen van perspectieven, communicatieve doelen, publiek, context.

2B De leerling onderzoekt en verwerkt informatie uit verschillende bronnen in de Nederlandse Gebarentaal.

Het gaat hierbij om:

- verkennen van kenmerken van aangereikte bronnen: maker, communicatief doel en actualiteit;
- inschatten van de betrouwbaarheid van informatie in aangereikte bronnen in de Nederlandse Gebarentaal;
- gebruiken van een passende aanpak bij de selectie van bruikbare en doelgerichte informatie uit bronnen in de Nederlandse Gebarentaal;
- creëren van verschillende soorten teksten op basis van informatie uit bronnen in de Nederlandse Gebarentaal.

Communicatie

Kerndoel 3

De leerling drukt zich uit in de Nederlandse Gebarentaal.

3A

De leerling drukt zich naar vorm en inhoud begrijpelijk en correct uit in de Nederlandse Gebarentaal.

Het gaat hierbij om:

- fonologisch en grammaticaal correct gebaren;
- inzetten van lexicon en kennis van gebaar-, zins- en verhaalopbouw;
- uitdrukking geven aan gedachten, verworven inzichten en kennis van de wereld in een Nederlandse Gebarentaal-tekst;
- gebruiken van vertel- en presentatietechniek gerelateerd aan inhoud en doel;
- structureren van gedachten, verworven inzichten en kennis van de wereld in een Nederlandse Gebarentaal-tekst.

3B

De leerling gebruikt de Nederlandse Gebarentaal op een creatieve manier.

Het gaat hierbij om:

- uitdrukking geven aan ideeën, gedachten, ervaringen, gevoelens en fantasieën in verschillende soorten gebarentaalcreaties;
- experimenteren met parameters, gebaren, zinnen en visuele vormen;
- experimenteren met het versterken van taaluitingen met behulp van figuurlijk taalgebruik, idiomatische uitdrukkingen, ritme en toegevoegde visuele elementen;
- verkennen van talige keuzes in creatieve taaluitingen;
- waarderen van het gebruik van de Nederlandse Gebarentaal in creatieve taaluitingen van jezelf en anderen.

Communicatie

Kerndoel 4 **De leerling voert gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal.**

4A **De leerling voert gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal afgestemd op doel, gesprekspartner(s) en context.**

Het gaat hierbij om:

- kiezen van de vorm van de Nederlandse Gebarentaal, afgestemd op communicatief doel;
- kiezen van de vorm en lexicon van de Nederlandse Gebarentaal, afgestemd op de gesprekspartner: gebarentaalvaardigheid, kennis en achtergrond;
- gebruiken van talig repertoire, mimiek, manier van gebaren, lichaamshouding en niet-talige communicatie afgestemd op een formele of informele context;
- gebruiken van gespreksconventies bij on- en offline gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal.

4B **De leerling voert gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal om tot kennisopbouw, begrip of een aanpak te komen.**

Het gaat hierbij om:

- uiten van gedachten, inzichten en kennis over concepten, verschijnselen en aanpakken;
- vragen om toelichting, verklaring en verificatie en het beantwoorden van vragen;
- verkennen van informatie en perspectieven van gesprekspartners;
- beargumenteren van standpunten, beslissingen en gekozen aanpak;
- samenvatten van standpunten en opgedane kennis.

Kerndoel 5 **De leerling ontwikkelt zich als bewuste taalgebruiker.**

5A **De leerling reflecteert op de eigen ontwikkeling in de Nederlandse Gebarentaal en evalueert het product van de taalactiviteit.**

Het gaat hierbij om:

- evalueren hoe de eigen ontwikkeling in de Nederlandse Gebarentaal verloopt;
- waarderen van de uitvoering van een taalactiviteit in de Nederlandse Gebarentaal;
- reflecteren op en bijstellen van gekozen aanpak tijdens en na de uitvoering van een taalactiviteit;
- verwerken van ontvangen feedback over eigen taalproducten in de Nederlandse Gebarentaal;
- formuleren van leerdoelen voor proces en product voor toekomstige taalactiviteiten op basis van evaluatie.

Kerndoel 6**De leerling toont inzicht in de Nederlandse Gebarentaal als systeem.****6A****De leerling beschouwt de relatie tussen vorm en betekenis van de Nederlandse Gebarentaal.**

Het gaat hierbij om:

- functioneel gebruiken van taalkundige begrippen en taalbeschouwingsstrategieën;
- benoemen van de gebaarvolgorde in enkelvoudige zinsopbouw en verschillende grammaticale elementen die informatie toevoegen aan de zin;
- benoemen van grammaticale regels en procedures op gebaar-, zins- en tekstniveau;
- afleiden van de betekenis van gebaren op basis van de relatie tussen vorm en betekenis.

Kerndoel 7**De leerling verkent het gebruik van de Nederlandse Gebarentaal.****7A****De leerling verkent de eigen talige identiteit in de Nederlandse Gebarentaal.**

Het gaat hierbij om:

- verkennen van het eigen talige repertoire in relatie tot de positie van de Nederlandse Gebarentaal;
- experimenteren met je eigen talige repertoire in relatie tot publiek, doel en context;
- verkennen van meningen over het gebruik van de Nederlandse Gebarentaal;
- benoemen waarom en wanneer de Nederlandse Gebarentaal wordt gebruikt;
- verkennen van de rol van de Nederlandse Gebarentaal binnen de eigen onderwijscontexten, nu en later.

7B**De leerling verkent taalvariatie en taalverandering van de Nederlandse Gebarentaal.**

Het gaat hierbij om:

- verkennen van de meest voorkomende taalvariëteiten van de Nederlandse Gebarentaal: school- en thuistaal, straattaal, regionale varianten;
- benoemen van de contexten waarin de verschillende gebarentalen en taalvariëteiten worden gebruikt;
- verkennen van gebarentalen uit andere landen en international sign;
- benoemen van verschillen in gebaren en taalgebruik van vroeger en nu;
- benoemen van nieuwe gebaren en uitdrukkingen in de Nederlandse Gebarentaal onder invloed van media, digitalisering en andere (gebaren)talen.

Visueel-manuele literatuur

Kerndoel 8

De leerling doet ervaring op met visueel-manuele literatuur.

8A

De leerling toont inzicht in verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal.

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van het plot in een verhaal;
- herkennen en benoemen van vertelperspectieven;
- benoemen van figuurlijk taalgebruik, idiomatische uitdrukkingen en gebruikte stijlmidelen in verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal;
- verkennen van gebruikte visuele verteltechnieken in verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal;
- benoemen van gebaarkeuze, register, zins- en tekstopbouw in verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal.

8B

De leerling verkent genres, kenmerken en eigen voorkeuren van de visueel-manuele literatuur.

Het gaat hierbij om:

- oriënteren op verschillende genres van visueel-manuele literatuur;
- benoemen van de kenmerken van een genre van visueel-manuele literatuur;
- vergelijken van eigen interpretaties met die van anderen;
- benoemen van persoonlijke voorkeur voor vormen van visueel-manuele literatuur.

Kerndoelen

Voortgezet speciaal onderwijs

Overzicht
kerndoelen

Domein

Overkoepelend

Kerndoel 1

De school stimuleert de vaardigheid van leerlingen in de Nederlandse Gebarentaal

A Rijke gebarentaalomgeving

Domein

Communicatie

Kerndoel 2

De leerling begrijpt informatie in de Nederlandse Gebarentaal

A Begrijpend kijken naar informatie in de Nederlandse Gebarentaal

B Onderzoeken en verwerken van bronnen in de Nederlandse Gebarentaal

Kerndoel 3

De leerling drukt zich uit in de Nederlandse Gebarentaal

A Zich begrijpelijk en correct uitdrukken in de Nederlandse Gebarentaal

B Creatief gebruik van de Nederlandse Gebarentaal

Kerndoel 4

De leerling voert gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal

A Doelgericht gesprekken voeren in de Nederlandse Gebarentaal

B Gesprekken voeren in de Nederlandse Gebarentaal om te leren

Kerndoel 5

De leerling ontwikkelt zich als bewuste taalgebruiker

A Reflecteren op taalactiviteiten en ontwikkeling in de Nederlandse Gebarentaal

Domein

Taal

Kerndoel 6

De leerling toont inzicht in de Nederlandse Gebarentaal als systeem

A Vorm en betekenis beschouwen

Kerndoel 7

De leerling verkent het gebruik van de Nederlandse Gebarentaal

A Talige identiteit

B Taalvariatie en taalverandering

Domein

Visueel-manuele literatuur

Kerndoel 8

De leerling toont inzicht in visueel-manuele literatuur

A Verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal

B Genres en voorkeur binnen visueel-manuele literatuur

Kerndoelen Nederlandse Gebarentaal

Voortgezet speciaal onderwijs

/ Overkoepelend

Kerndoel 1

De school stimuleert de vaardigheid van leerlingen in de Nederlandse Gebarentaal.

1A

De school zorgt voor een rijke taalomgeving om de Nederlandse Gebarentaal te leren en te gebruiken.

Het gaat hierbij om:

- stimuleren van de ontwikkeling in de Nederlandse Gebarentaal van de leerlingen in diverse (school)contexten;
- aanbieden van kennis en vaardigheden uit het leergebied Nederlandse Gebarentaal in onderlinge samenhang;
- aanbieden van uitdagende, verschillende en actuele Nederlandse Gebarentaal-teksten.

Communicatie

Kerndoel 2 De leerling begrijpt informatie in de Nederlandse Gebarentaal.

2A De leerling toont begrip van informatie in de Nederlandse Gebarentaal.

Het gaat hierbij om:

- aandachtig kijken naar inhoud en vorm van rijke en verschillende soorten teksten in de Nederlandse Gebarentaal;
 - inzetten en uitbreiden van kennis van de wereld en lexicon, inclusief school- en vaktaal om aangeboden informatie te begrijpen;
 - reageren op en evalueren van de waarde en inhoud van informatie in de Nederlandse Gebarentaal;
 - analyseren en interpreteren van de aangeboden informatie in de Nederlandse Gebarentaal;
 - benoemen van perspectieven, communicatieve doelen, publiek en context.
-

2B De leerling onderzoekt en verwerkt informatie uit verschillende bronnen in de Nederlandse Gebarentaal.

Het gaat hierbij om:

- analyseren van kenmerken van aangereikte bronnen: maker, communicatief doel en actualiteit;
- beoordelen van de betrouwbaarheid van informatie in aangereikte bronnen in de Nederlandse Gebarentaal;
- gebruiken van een passende aanpak bij de analyse van bruikbare en doelgerichte informatie uit bronnen in de Nederlandse Gebarentaal;
- creëren van verschillende soorten teksten op basis van informatie uit bronnen in de Nederlandse Gebarentaal.

Communicatie

Kerndoel 3

De leerling drukt zich uit in de Nederlandse Gebarentaal.

3A

De leerling drukt zich naar vorm en inhoud begrijpelijk en correct uit in de Nederlandse Gebarentaal.

Het gaat hierbij om:

- grammaticaal correct gebaren;
- inzetten van lexicon en kennis van gebaar-, zins- en verhaalopbouw;
- uitdrukking geven aan gedachten, verworven inzichten en kennis van de wereld in een Nederlandse Gebarentaal-tekst;
- gebruiken van vertel- en presentatietechnieken gerelateerd aan inhoud en doel;
- structureren van gedachten, verworven inzichten en kennis van de wereld in een Nederlandse Gebarentaal-tekst.

3B

De leerling gebruikt de Nederlandse Gebarentaal op een creatieve manier.

Het gaat hierbij om:

- uitdrukking geven aan ideeën, gedachten, ervaringen, gevoelens en fantasieën in verschillende soorten gebarentaalcreaties;
- experimenteren met parameters, gebaren, zinnen en visuele vormen;
- experimenteren met het versterken van taaluitingen met behulp van figuurlijk taalgebruik, idiomatische uitdrukkingen, ritme en toegevoegde visuele elementen;
- waarderen van talige keuzes in creatieve taaluitingen;
- reflecteren op het gebruik van de Nederlandse Gebarentaal in creatieve taaluitingen van jezelf en anderen.

/ Communicatie

Kerndoel 4 De leerling voert gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal.

4A De leerling voert gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal afgestemd op doel, gesprekspartner(s) en context.

Het gaat hierbij om:

- kiezen van de vorm van de Nederlandse Gebarentaal, afgestemd op communicatief doel;
- kiezen van de vorm en lexicon van de Nederlandse Gebarentaal, afgestemd op de gesprekspartner: gebarentaalvaardigheid, kennis, achtergrond, standpunt en perspectief;
- gebruiken van talig repertoire, mimiek, manier van gebaren, lichaamshouding en niet-talige communicatie, afgestemd op een formele of informele context;
- gebruiken van gespreksconventies bij on- en offline gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal.

4B De leerling voert gesprekken in de Nederlandse Gebarentaal om tot kennisopbouw, begrip of een aanpak te komen.

Het gaat hierbij om:

- uiten van gedachten, inzichten en kennis over concepten, verschijnselen en aanpakken;
- vragen om toelichting, verklaring en verificatie en het beantwoorden van vragen;
- analyseren van informatie en perspectieven van gesprekspartners;
- beargumenteren van standpunten, beslissingen en gekozen aanpak;
- samenvatten van inzichten, oplossingen, standpunten en opgedane kennis.

Kerndoel 5 De leerling ontwikkelt zich als bewuste taalgebruiker.

5A De leerling reflecteert op de eigen ontwikkeling in de Nederlandse Gebarentaal en evalueert het product van de taalactiviteit.

Het gaat hierbij om:

- evalueren hoe de eigen ontwikkeling in de Nederlandse Gebarentaal verloopt;
- waarderen van de uitvoering van een taalactiviteit in de Nederlandse Gebarentaal;
- reflecteren op en bijstellen van de gekozen aanpak tijdens en na uitvoering van een taalactiviteit;
- verwerken van ontvangen feedback over eigen taalproducten in de Nederlandse Gebarentaal;
- formuleren van leerdoelen voor toekomstige taalactiviteiten op basis van evaluatie en reflectie.

Kerndoel 6**De leerling toont inzicht in de Nederlandse Gebarentaal als systeem.****6A****De leerling beschouwt de relatie tussen vorm en betekenis van de Nederlandse Gebarentaal.**

Het gaat hierbij om:

- functioneel gebruiken van taalkundige begrippen en taalbeschouwingsstrategieën;
- benoemen van de gebaarvolgorde in complexere zinsopbouw en verschillende grammaticale elementen die informatie toevoegen aan de zin;
- inzicht hebben in grammaticale regels en procedures op gebaar-, zins- en tekstniveau;
- afleiden van de betekenis van gebaren op basis van de relatie tussen vorm en betekenis.

Kerndoel 7**De leerling verkent het gebruik van de Nederlandse Gebarentaal.****7A****De leerling verkent de eigen talige identiteit in de Nederlandse Gebarentaal.**

Het gaat hierbij om:

- waarderen van het eigen talige repertoire in relatie tot de positie van de Nederlandse Gebarentaal;
- verkennen van de juridische status en de maatschappelijke positie van de Nederlandse Gebarentaal;
- onderbouwen van een standpunt over het gebruik en de positie van de Nederlandse Gebarentaal;
- benoemen waarom en wanneer de Nederlandse Gebarentaal wordt gebruikt op basis van kennis over de relatie tussen taalgebruik, identiteit en (sub)cultuur en kennis over meertaligheid;
- verkennen van de rol van de Nederlandse Gebarentaal binnen de eigen onderwijs- en beroepscontexten, nu en later.

7B**De leerling verkent taalvariatie en taalverandering van de Nederlandse Gebarentaal.**

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van de meest voorkomende taalvariëteiten van de Nederlandse Gebarentaal: school- en thuistaal, straattaal, regionale varianten, leengebaren;
- vergelijken van de contexten waarin de verschillende gebarentalen en taalvariëteiten worden gebruikt;
- vergelijken van de Nederlandse Gebarentaal met gebarentalen uit andere landen en *international sign*;
- analyseren van nieuwe gebaren en uitdrukkingen in de Nederlandse Gebarentaal;
- verkennen van verandering van de Nederlandse Gebarentaal in de loop der tijd onder invloed van media, digitalisering en andere (gebaren)talen.

Visueel-manuele literatuur

Kerdoel 8 De leerling toont inzicht in visueel-manuele literatuur.

8A De leerling toont inzicht in verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal.

Het gaat hierbij om:

- beschrijven van de ontwikkelingen in een verhaal die het plot beïnvloeden;
- herkennen en benoemen wat het effect is van een vertelperspectief;
- benoemen van het effect van figuurlijk taalgebruik, idiomatische uitdrukkingen en toegevoegde stijlmiddelen in verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal;
- verkennen van gebruikte visuele verteltechnieken in verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal;
- analyseren van gebaarkeuze, register, zins- en tekstopbouw in verhalende teksten in de Nederlandse Gebarentaal.

8B De leerling toont inzicht in genres, kenmerken en eigen voorkeuren van de visueel-manuele literatuur.

Het gaat hierbij om:

- vergelijken van verschillende genres van visueel-manuele literatuur;
- vergelijken van de kenmerken van verschillende genres van visueel-manuele literatuur;
- betekenis geven aan taalcreaties uit verschillende vormen van visueel-manuele literatuur;
- reflecteren op eigen interpretaties met die van anderen;
- beargumenteren van persoonlijke voorkeur voor vormen van visueel-manuele literatuur.

Begrippenlijst

Nederlandse Gebarentaal

Begrip

Omschrijving

Aanpak	Houding of benadering om een doel te bereiken. Bijvoorbeeld: stappenplan om informatie te zoeken of om tot een gestructureerde tekst te komen.
Bimodale tweetalige situatie	Formele en informele communicatieve situaties, onder andere binnen onderwijs, waarbij zowel de Nederlandse Gebarentaal en het gesproken en geschreven Nederlands gebruikt worden, afhankelijk van het doel van de situatie en de communicatievoorkeur en mogelijkheden van de gesprekspartners.
Bron	Een bron is de oorsprong van data of informatie, inclusief de maker en de manier waarop die wordt aangeboden.
Communicatie	De multimodale uitwisseling van boodschappen die bewust en/of onbewust worden overgebracht, ontvangen en geïnterpreteerd. Wanneer deze uitwisseling is afgestemd op doel, publiek en context, is er doelgerichte communicatie.
Communicatief doel	Wat je wilt bereiken door middel van communicatie: informeren, amuseren, instrueren, overtuigen, beschouwen en/of activeren.
Fonologie in gebarentaal	Fonologie heeft betrekking op de kleinste betekenisloze eenheden binnen een taal. Bij de Nederlandse Gebarentaal gaat het hierbij om de fonologische parameters waaruit een gebaar bestaat: handvorm, plaats, oriëntatie, beweging en non-manueel deel.
Genre	Een verzameling teksten van een vergelijkbare soort en met hetzelfde doel, die wordt gekenmerkt door een overeenkomstige structuur, stijl en taalgebruik. Genres helpen bij het ordenen en herkennen van verschillende tekstsoorten.
Genrekenmerken	De eigenschappen die een tekst typeren binnen een bepaald genre: communicatief doel, structuur, stijl en taalgebruik. Ze beïnvloeden hoe een tekst wordt opgebouwd en geïnterpreteerd. Genrekenmerken helpen bij het herkennen, begrijpen en classificeren van teksten binnen zowel literaire als zakelijke genres.

Begrip

Omschrijving

Idiomatische uitdrukkingen	Een specifieke vorm van figuurlijk taalgebruik waarbij de betekenis van de uitdrukking niet te voorspellen is op grond van de samengestelde delen. De in Nederlandse Gebarentaal gebruikte idiomatische uitdrukkingen hebben soms een duidelijke overlap met de uitdrukking in het gesproken Nederlands (bijvoorbeeld Nederlandse Gebarentaal: 'HET ENE OOG IN, HET ANDERE OOG UIT' – Nederlands: 'het ene oor in, het andere oor uit') en soms is de vorm/inhoud specifiek voor Nederlandse Gebarentaal (bijvoorbeeld 'STIK' – 'ik weet niet wat ik moet zeggen').
International sign	Een vorm van gebarentaal om te communiceren met doven uit andere landen.
Nederlandse Gebarentaal-teksten	Elke vorm van een combinatie van de Nederlandse Gebarentaal-uitingen die samen een geheel vormen, waarmee ideeën, ervaringen, gedachten, gevoelens, meningen en informatie wordt weergegeven.
Parameters	Parameters zijn de losse onderdelen die samen een gebaar vormen: handvorm, plaats, oriëntatie, beweging en non-manueel deel.
Perspectieven	Zienswijze van de auteur, de verteller of de gesprekspartner, verschillende invalshoeken in de tekst, vertelperspectief.
Taalontwikkeling	Het proces dat doorlopen wordt bij het leren van een of meerdere talen.
Taalstatus	De positie die een taal inneemt in een bepaalde gemeenschap en de waardering die aan die taal wordt toegekend door een (inter)nationale overheid of gemeenschap.
Taalvariatie	Het bestaan van verschillen binnen een taal of binnen het taalgebruik van een individu.
Talige identiteit	Taalgebruik dat een mens of groep mensen definieert en onderscheidt van anderen.
Visueel-manuele literatuur	Verzameling van teksten in de Nederlandse Gebarentaal in verschillende genres, bijvoorbeeld verhalen, poëzie, toneelstukken.
Visueel-manuele modaliteit	De visueel-manuele modaliteit heeft betrekking op de ogen en handen die gebruikt worden om de Nederlandse Gebarentaal waar te nemen en zelf te produceren.

Als landelijk expertisecentrum richt SLO zich op de ontwikkeling van het curriculum in het primair onderwijs, voortgezet onderwijs en (voortgezet) speciaal onderwijs in Nederland. We werken met het onderwijsveld aan de doelen, kaders en instrumenten waarmee scholen hun opdracht vanuit een eigen visie kunnen vervullen.

We brengen praktijk, beleid, maatschappelijke ontwikkelingen en onderzoek samen en stellen onze expertise beschikbaar aan onderwijs en overheid, bijvoorbeeld in de vorm van leerplannen, tools, voorbeeldlesmaterialen, conferenties en rapporten.

Bezoekadres
Stationsplein 1
3818 LE Amersfoort

Postadres
Postbus 502
3800 AM Amersfoort

T +31 (0)33 484 08 40
E info@slo.nl
W www.slo.nl

 [linkedin.com/company/slo](https://www.linkedin.com/company/slo)